

DOI: 10.33270/01242702.117
УДК 341:340.12

Філософсько-правова основа міжнародного права та перспективи її розвитку

НЕВІДОМСЬКИЙ Максим*

провідний спеціаліст відділу міжнародного співробітництва Управління комунікацій Конституційного Суду України та міжнародного співробітництва Секретаріату Конституційного Суду України, магістрант Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-8799-7606>

Анотація. Актуальність дослідження філософсько-правової основи міжнародного права зумовлена викликами, які постали перед сучасним міжнародним правом, турбулентністю та невизначеністю, спровокованими діями одного із суб'єктів міжнародного права, який грубо порушує принципи та норми міжнародного права. Автор розглядає тематику моменту зародження філософсько-правових поглядів на міжнародне право, їхнього розвитку в поглядах і працях Сократа, Епікура, Георга Вільгельма Фрідріха Гегеля, Гуго Гроція, окреслює сучасні напрями філософсько-правової думки, які простежуємо в чинних універсальних міжнародно-правових актах, і перспективи трансформації філософсько-правового фундаменту міжнародного права. У праці надано відповідь на питання щодо ефективності міжнародного права в майбутньому з огляду на сучасні тенденції. Метою дослідження є висвітлення й аналіз філософсько-правової основи науки міжнародного права, виявлення закономірностей і проблем, які постають перед сучасною філософсько-правовою спільнотою, характеристика перспектив розвитку філософської думки міжнародного права. Викладений матеріал становить певну наукову новизну, оскільки тематику філософсько-правового осмислення, попри виняткову важливість сучасного міжнародного права, зрідка досліджують. Практична значущість дослідження полягає в тому, що автор запропонував нове бачення ключової ролі міжнародного права в контексті розвитку людства.

Ключові слова: міжнародне право; філософія; міжнародна безпека; права людини; цінності; справедливість.

Історія статті:

Отримано: 04.03.2024
Переглянуто: 05.04.2024
Прийнято: 01.05.2024

Рекомендоване посилання:

Невідомський М. Філософсько-правова основа міжнародного права та перспективи її розвитку. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2024. № 1 (27). С. 117–124. doi: 10.33270/01242702.117.

*Відповідальний автор

Вступ

Філософія міжнародного права невпинно розвивається та змінюється, однак засадниче, ціннісне підґрунтя залишається сталим століттями. Перед сучасним міжнародним правом постав справжній екзистенційний виклик, дедалі частіше й гучніше виникають думки щодо зневіри в міжнародному праві, що викликає неабияку стурбованість.

Отже, вважаю, слід детально та неупереджено проаналізувати питання виникнення філософсько-правової основи міжнародного права, її розквіту, сучасного стану та перспектив її розвитку, щоб надати однозначну відповідь на питання, чи має міжнародне право майбутнє і, якщо має, то яке вбачається головне питома призначення згаданої науки, чи зможе міжнародне право змінити світ на краще.

Матеріали та методи

У процесі дослідження було проаналізовано численну кількість наукових праць, присвячених тематиці філософсько-правової основи міжнародного права. Виняткової уваги варта взаємодія філософських поглядів видатних науковців як сучасності, так і минулого, з цінностями, закладеними в засадничих універсальних міжнародно-правових актах. Під час дослідження було використано низку методів: індуктивного узагальнення (зادля виокремлення загальних тенденцій і закономірностей), порівняльного аналізу (з метою виявлення відмінних і спільних рис у проаналізованих поглядах), ядром аналізу згаданої проблематики є екзистенціально-антропологічний, аксіологічний, ціннісний і діалектичний методи.

Результати й обговорення

Перший вияв міжнародного права. У всього народженого людською думкою є своє філософське підґрунтя і, звісно, міжнародне право не є винятком. Зважаючи на цей унікальний взаємозв'язок, доречно згадати Георга Гегеля, який взагалі вважав, що науку про право можна вважати частиною філософії (Houlgate, 2016; Hebel, 2023).

Характерним щодо зародження філософії міжнародного права є момент першого обміну між стародавніми племенами, які були чужинцями одне для одного. Саме під час, здавалось би, простого, але такого важливого кроку для людини, і зародився прадавній сенс міжнародного права. Полягав він у взаємному обміні благом в інтересах одне одного. Певно, що ми ніколи не дізнаємося, що було його предметом, проте немає жодних сумнівів, що такий обмін колись відбувся вперше та поділив історію людства на «до» та «після».

Надалі концепція обміну благом тільки ще більш укоріниться, коли держави почнуть

обмінювати свої обов'язки на гарантії від інших держав, відповідно до ст. 5 Північноатлантичного договору¹, де зазначено, що «сторони погоджуються, що збройний напад на одну або кілька з них у Європі чи в Північній Америці вважатиметься нападом на них усіх: і, відповідно, вони домовляються, що в разі здійснення такого нападу кожна з них, реалізуючи своє законне право на індивідуальну чи колективну самооборону відповідно до ст. 51 Статуту Організації Об'єднаних Націй, надасть допомогу тій Стороні або Сторонам, які зазнали нападу, і одразу здійснить, індивідуально чи спільно з іншими Сторонами, такі дії, які вважатимуться необхідними, зокрема застосування збройної сили з метою відновлення та збереження безпеки в Північноатлантичному регіоні» (Tooze, & Shapiro, 2018). Згадане положення є прикладом того, як держави – члени Організації Північноатлантичного договору задля спільного розвитку, блага, процвітання й утвердження спільних цінностей кожної зі Сторін, умовно кажучи, домовились обміняти власні зобов'язання надати допомогу Стороні або Сторонам, які зазнали нападу, на аналогічні гарантії від інших сторін. Наприклад, Епікур свого часу трактував право саме як договір між людьми про їхню спільну користь і взаємну безпеку (Aoi, & Voeri, 2023). За Сократа ж, найімовірніше, уперше формується ідея універсального права та єдиного людства. За Гегелем, міжнародне право походить зі взаємного визнання суверенної рівності держав, так званих «вільних народних індивідуумів». Важливим моментом у становленні міжнародного права як науки стало написання Гуго Гроцієм його визначної роботи «Про право війни і миру», оскільки перед читачем міжнародне право вперше постало у вигляді, дуже схожому на сучасне, будучи правом, що «визначає відносини між багатьма народами або їхніми правителями» (Grotius, 2016; Buyuk, 2022).

Сучасні цінності міжнародного права.

Щоб окреслити ключові цінності сучасного міжнародного права, достатньо проаналізувати відповідні положення Статуту Організації Об'єднаних Націй², який є основним дороговказом у цьому питанні. Очевидно, що конститутивні напрями людської думки, які відображають засадничі пріоритети існування сучасного міжнародного права, зафіксовано в Преамбулі згаданого міжнародно-правового акту.

Згідно з першим реченням Преамбули, «народи Об'єднаних Націй сповнені рішучості

¹ Північноатлантичний договір : міжнар. док. від 4 квіт. 1949 р. URL: https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_17120.htm.

² Статут Організації Об'єднаних Націй від 24 жовт. 1945 р. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter>.

позбавити прийдешні покоління нещастя війни», які, на превеликий жаль, досі несуть людству невимовне горе. Організація Об'єднаних Націй має за мету знову утвердити віру в основні права людини, у гідність і цінність людської особистості, у рівноправність чоловіків і жінок, рівність прав націй, а також створити умови, за яких можуть дотримуватися справедливості і повага до зобов'язань, що випливають із договорів та інших джерел міжнародного права (Carmen, 2021).

Важливим є також те, що у Преамбулі акцентовано на рішучості сприяти соціальному прогресу й поліпшенню умов життя за більшої свободи, і заради цих цілей виявляти терпимість і бажання жити спільно, у мирі один з одним, як добрі сусіди, й об'єднати сили для підтримки міжнародного миру та безпеки. Наріжним каменем є забезпечення прийняття принципів і встановлення методів, за яких збройні сили використовувалися б не інакше як у спільних інтересах, і послуговування міжнародним апаратом задля сприяння економічному й соціальному розвитку всіх народів. Отже, 1945 року народи світу рішуче вирішили об'єднати зусилля для досягнення цих цілей (Talmon, 2015; Murphy, 2017).

По суті, у Преамбулі згаданого Статуту утверджено ще такі давноминулі думки, як, наприклад, Оноре де Бальзака, який зауважував, що Всесвіт є різноманітністю в єдності, або ж, як казала Ліна Костенко: «Віддай людині крихітку себе. За це душа наповнюється світлом» (Delaplaine, 2023; Odyntsova, 2023).

Вагоме місце в Статуті Організації Об'єднаних Націй посідає питання міжнародного миру та безпеки, власне, з прагнення позбавити прийдешні покоління нещастя війни й починається потік свідомості творців такого важливого для розвитку людства Статуту.

Саме підтриманню міжнародного миру присвячений п. 1 ст. 1 документа, у якому йдеться про цілі й принципи: «Підтримувати міжнародний мир та безпеку і з цією метою вживати ефективних колективних заходів для запобігання та усунення загрози миру й придушення актів агресії, або інших порушень миру, а також проводити мирними засобами, відповідно до принципів справедливості та міжнародного права, залагоджування або розв'язання міжнародних конфліктів або ситуацій, що можуть призвести до порушення миру» (Carty, 2017; Lefkowitz, 2020).

Сучасний філософський погляд на мир формувався протягом багатьох століть. У «Нікомаховій етиці» Арістотель наголошує на ідеї, що мир – це не лише про відсутність війни як такої, а й про внесок людей у справедливу та впорядковану спільноту (Aristotle, 2020). У праці «До вічного миру» Іммануїл Кант пропонував свою ідею миру, яка вибудовувалася б навколо Ліги незалежних республіканських держав,

зокрема у «Попередніх статтях» зауважував, що «жодна держава не повинна силою втручатися в конституцію чи уряд іншої держави» та «жоден таємний мирний договір не може вважатися дійсним, якщо в ньому мовчазно зарезервовано питання для майбутньої війни», наполягав на «об'єктивній реальності ідеї федерації, що повинна охопити поступово всі держави й привести, таким чином, до «вічного миру» (Kant, 2016). Відповідно до ідей Канта, ключем до миру є міжнародний договір, головною метою якого був би дійсно сталий, а не тимчасовий мир, такий міжнародний договір не мав лишити жодного приводу до порушення миру. Забезпечення миру, на думку Канта, є одним із сенсів існування міжнародного права (Ertl, 2020; Bradley, 2016).

Мартін Лютер Кінг неодноразово акцентував у своїх промовах на потребі створення спільноти, заснованої на справедливості та рівності, де міг би процвітати мир (Arajärvi, 2021)

Червоною ниткою крізь увесь шлях розвитку міжнародно-правової думки простягається питання справедливості, яке ще з давніх-давен турбувало розуми щонайліпших мислителів людства (Tasioulas, 2013; Tasioulas, 2020). *Jus est ars boni et aequi* («Право є мистецтвом добра та справедливості»), цей вислів часто приписують римському юристові та філософові Ульпіану, проте хто б не був його автором, він є геніальним, завдяки вишуканому поєднанню лаконічності та глибини. Міжнародне право є ні про що інше, як про добро та справедливість. У п. 2 ст. 1 Статуту Організації Об'єднаних Націй, яка стосується цілей і принципів Організації, викарбувано такі слова: «Розвивати дружні відносини між націями на основі дотримання принципу рівноправності та самовизначення народів, а також вживати інших відповідних заходів для зміцнення загального миру». Цей пункт як ніщо інше резонує з висловом: «*Jus est ars boni et aequi*». Цицерон, відповідно, сутність справедливості вбачав у такому: «Вона віддає кожному належне і зберігає рівність між ними», філософ і літератор вважав закладеною природою справедливість основою права, незмінним, невідчужуваним і вічним надбанням природи (усього Космосу) (Kostytskiy, & Kushakova-Kostytska, 2018).

Звісно, слід зазначити й п. 3 ст. 1 Статуту Організації Об'єднаних Націй: «Здійснювати міжнародне співробітництво у сфері розв'язання міжнародних проблем економічного, соціального, культурного та гуманітарного характеру й у заохоченні та розвитку поваги до прав людини й основних свобод для всіх, без розрізнення за расою, статтю, мовою та релігією», де акцентовано на потребі єдності перед глобальними викликами, без розрізнення за расою, статтю, мовою або релігією, заохочуючи та розвиваючи повагу до прав людини й основних свобод,

глобального співробітництва, яке є запорукою успіху для нашого виду.

Підсумовуючи, можна впевнено зазначити, що засадничими цінностями людства в умовах сьогодення є міжнародна безпека, права людини, гідність, людська особистість, рівноправність і рівність, справедливість і повага до зобов'язань, що випливають із договорів та інших джерел міжнародного права, соціальний прогрес й поліпшення умов життя за більшої свободи, об'єднання та співпраця.

Екзистанційний виклик перед філософією міжнародного права. Сучасне міжнародне право є багатогранною наукою, яка вже встигла продемонструвати свої результати на практиці. Варто усвідомити важку реальність: міжнародне право на сучасному етапі розвитку людини забезпечується не лише виключно чистотою думки та наміру, а й зброєю. Міжнародне право наразі переживає екзистанційний виклик, як, втім, і все населення Землі, адже сучасна система міжнародного права з'явилася саме унаслідок Другої світової війни й будувалася шляхом залученої жорстокої сили, коли було створено Статут Організації Об'єднаних Націй і закладено підґрунтя сучасного міжнародного права.

Усвідомлюючи надзвичайну важливість прийняття Статуту ООН, слід згадати дуже давню пораду Іммануїла Канта, який у своїй визначній праці «До вічного миру» наголошував саме на повному виключенні основ для нових воєн за висновками мирних договорів між державами. Сучасний виклик полягає в тому, що одна з держав, яка є постійним членом Ради Безпеки, до речі, незаконно посівши місце постійного члена Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй (Російська Федерація посіла крісло постійного члена Радбезу ООН в обхід визначених Статутом ООН процедур), вчиняє акт агресії проти мирної держави – засновниці Організації Об'єднаних Націй, найбільшої держави Європи. Згадана, значно більша за територією та за людськими ресурсами, держава дозволяє собі розширювати свої території, нехтуючи міжнародно визнаними кордонами сусідньої держави, які сама, до речі, свого часу також визнала, та, ігноруючи всі можливі сучасні принципи міжнародного права, зокрема закріплені в Статуті ООН, може ветувати (читайте «підривати діяльність») усю суть і мету функціонування головного безпекового органу людства, Ради Безпеки. Попри все наведене вище, абсолютна більшість держав світу невпинно та цілеспрямовано підтримує Україну зважаючи на норми міжнародного права.

Зокрема на засіданні Ради Безпеки ООН у Нью-Йорку 2023 року Міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба слушно

зауважив: «У 1991 році Росія узурпувала місце постійного члена Ради Безпеки і перетворила його на свій „трон безкарності“. Географія російських злочинів проти міжнародного миру та безпеки виходить далеко за межі України й доходить до Африки, Азії та Близького Сходу»¹.

Згаданий виклик є складним, але варто також усвідомити, що такий молодий принцип незастосування сили та погрози силою таки діє, міжнародне право працює, адже вперше в історії людства ми стали свідками того, як найбільша за територією ядерна держава бажає силою розширити свою територію за рахунок набагато меншої держави, і в цій ситуації усі розвинені держави світу об'єдналися у своїй підтримці держави, яка (на щастя, помилково) здавалася на початку такою, що є менш імовірною на успіх у війні з набагато більшою територіальною державою. Саме міжнародне право, підґрунтям якого стали спільні цінності людства, спрацювало абсолютно безпрецедентно для історії людства, ми бачимо, як абсолютна більшість держав світу неухильно та послідовно підтримують Україну як дипломатично, так і військовою технікою й обладнанням. Такого прецеденту ще не було ніколи, міжнародне право на правильному шляху. Людство як ніколи раніше близько до того, щоб покласти край дикунству та почати займатися пізнанням і дослідженням Всесвіту на благо кожного й кожної. Саме зараз філософія міжнародного права складає найважливіший і надскладний іспит.

Майбутнє філософсько-правової основи міжнародного права. Творіння та пізнання, а не знищення й деградація. Платон у своїй видатній праці «Держава» акцентував на потребі гармонії в суспільстві для досягнення миру (Carmen, 2021). Так, цією гармонією у XXI столітті має стати міжнародне право, метою якого є її гарантування, пізнання, за яким криється щось поки не зрозуміле розуму, загадкове та неймовірне для сучасного рівня пізнання, забезпечення функціонування світу, коли людина кожної миті постає перед новими революційними знаннями та відкриттями в психології, фізиці, філософії, медицині, науці про свідомість і багатьох інших, ще не відомих науках, технологіями такого рівня новизни, як колись відкриття друку, електроенергії, Сонячної системи, Чумацького Шляху, штучного інтелекту, міжнародне право, яке полягатиме в щирому прагненні людства до миру й розвитку, що стало б суттєвим показником того, що людство розвива-

¹ Дмитро Кулеба: Росії не місце в Радбезі ООН після злочину агресії проти України. URL: <https://mfa.gov.ua/news/dmitro-kuleba-rosiyi-ne-misce-v-radbezi-oon-pislya-zlochynu-agresiyi-proti-ukrayini>.

ється й відходить від свого варварського та дикунського минулого, яке, на жаль, досі є сьогоденням.

Усе, що потрібно людству, – це покласти край насильницькій частині людської історії та започаткувати етап постійного наукового й творчого суперництва, де люди, завдяки належному функціонуванню міжнародного права, відчуваючи повноту безпеки, зможуть повністю заглибитися в найприродніший стан людської душі – стан пізнання й творіння, адже будь-яка агресія є результатом тваринних інстинктів, страху та жаги до розширення влади над слабшим (принаймні, якщо так здається на початку), які в далекому минулому дійсно були потрібні для виживання і які на певному етапі розвитку мають нарешті залишитися в історії.

У людства є два шляхи: або розвинутися до того рівня, коли воно зможе дивитися на свої інстинкти з метапозиції, усвідомити, що якщо ми не керуємо нашими інстинктами, то вони керують нами, і з розумінням того, як такі інстинкти працюють, викоринити їх, що, імовірно, буде не скоро, або покластися на міжнародне право.

Принципу незастосування сили та погрози силою менш ніж сто років, що в межах історії є дуже незначним відрізком часу, саме тому людству найближчим часом потрібно як ніколи докласти зусиль, щоб його вберегти як основу майбутнього процвітання людства та знайти механізм забезпечення його дотримання й поваги до нього всіма державами світу без винятків (Tasioulas, 2016; Raz, 2019).

Також слід зазначити, що Національне управління з аеронавтики та дослідження космічного простору (NASA) нещодавно виявило, що тільки в нашій галактиці є щонайменше 300 мільйонів потенційно придатних для життя планет (галактик у Всесвіті, відповідно, за оцінками сучасних учених, щонайменше 2 трильйони)... То чим займається людство, на що спрямовано головний вектор уваги людини? (Bryson, 2020) Міжнародне право має гарантувати відчуття безпеки, щоб людство змогло спрямувати всю свою енергію на пізнання, а не на страх.

Рефреном життя мають стати три звичайних, але вирішальних дієслова: добродіяти, творити й пізнавати.

Висновки

З огляду на зазначене, слід зробити такі висновки:

1. Ціннісний стрижень філософсько-правової основи міжнародного права повинен боронитися як найвищий пріоритет людства. Міжнародна безпека, права людини, гідність, людська особистість, рівноправність і рівність,

справедливість і повага до зобов'язань, що впливають із договорів та інших джерел міжнародного права, соціальний прогрес і поліпшення умов життя за більшої свободи мають остаточно утвердитися.

2. Найголовнішим сенсом існування міжнародного права має стати гарантування міжнародної безпеки, як наголошував у своїй праці «До вічного миру» Еммануїл Кант, у разі повного виключення основ для нових воєн за висновками мирних договорів між державами.

3. Міжнародне право діє. Щодня підписують численну кількість міжнародних договорів, положення яких є обов'язковими до виконання або дотримання, і за порушення яких настає відповідальність після звернення до відповідних міжнародних судових установ. Завдяки цьому державі, яка реалізує право на самооборону, передають зброю для захисту спільних цінностей і майбутнього людства, а також, аби уникнути прецеденту успішного для держави-агресора використання сили у власних інтересах, що штовхнуло б світ до анархії, і, відповідно, відкинуло б розвиток людства на сотні років назад. Саме завдяки міжнародному праву у світі дедалі міцніше утверджуються цінності, закріплені в Статуті ООН. Звісно, міжнародне право не функціонує максимально ефективно, але немає сумнівів, що воно здійснює вагомий вплив на міжнародні відносини та світ загалом, який буде надалі посилюватися. Я впевнений, що людство зробить усі необхідні висновки, щоб наступна вдосконалена система міжнародної безпеки гарантувала мир у всіх державах.

4. Принципу незастосування сили та погрози силою менше ніж сто років, що в межах історії є дуже незначним періодом, тому людству найближчим часом має як ніколи докласти зусиль, щоб його зберегти як основу майбутнього процвітання людства та знайти механізм забезпечення його дотримання і поваги до нього всіма державами світу без винятків.

5. Усі відомі людству системи міжнародної безпеки було створено шляхом використання сили після тривалих, виснажливих і кровопролитних воєн. У час, коли ведеться наймасштабніша війна на європейському континенті з часів Другої світової війни, в очак людства має промайнути проблиск надії на те, що спільними зусиллями та завдяки невтомному героїзму Українського народу, який століттями захищав Європу, будучи її Брамою, людство нарешті забуде слово «війна» *назавжди*, а слова «добро», «пізнання», «допитливість», «любов» стануть найуживанішими.

References

- [1] Aoiz, J., & Boeri, M.D. (2023). *Theory and Practice in Epicurean Political Philosophy: Security, Justice and Tranquility*. London: Bloomsbury Publishing. doi: 10.5040/9781350346574.
- [2] Arajärvi, N. (2021). The Core Requirements of the International Rule of Law in the Practice of States. *Hague Journal on the Rule of Law*, 13(1), 173-193. doi: 10.1007/s40803-021-00152-8.
- [3] Aristotle. (2020). *The Nicomachean Ethics*. Oxford: Oxford University Press. doi: 10.1093/actrade/9780199213610.book.1.
- [4] Bradley, C.A. (Ed.). (2016). *Custom's Future: International Law in a Changing World*. Cambridge: Cambridge University Press. doi: 10.1017/CBO9781316014264.
- [5] Bryson, S. (2020). The Occurrence of Rocky Habitable Zone Planets Around Solar-Like Stars from Kepler Data. *The Astronomical Journal*, 161(1). doi: 10.3847/1538-3881/abc418.
- [6] Buyuk, M.E. (2022). The Development of the Theory of Sovereignty and the Modern Law of Nations from Machiavelli to Grotius. *Istanbul Hukuk Mecmuasi*, 80(1), 299-356. doi: 10.26650/mecmua.2022.80.1.0010.
- [7] Carmen, P.E. (2021). *Law Beyond the State: Dynamic Coordination, State Consent, and Binding International Law*. Oxford: Oxford University Press. doi: 10.1093/oso/9780197543894.001.0001.
- [8] Carty, A. (2017). *Philosophy of International Law*. Edinburgh: Edinburgh University Press. doi: 10.1515/9780748675524.
- [9] Delaplaine. (2023). *The Delaplaine Honoré de Balzac*. His Essential Quotations.
- [10] Ertl, W. (2020). *The Guarantee of Perpetual Peace (Elements in the Philosophy of Immanuel Kant)*. Cambridge: Cambridge University Press. doi: 10.1017/9781108529785.
- [11] Grotius, H. (2016). *On the Law of War and Peace*. Cambridge: Cambridge University Press. doi: 10.1017/CBO9781139031233.
- [12] Hehel, H. (2023). *The science of logic. Encyclopedia of philosophical sciences. Small logic*. Kyiv: Lira-K.
- [13] Houlgate, S. (2016). Right and Trust in Hegel's Philosophy of Right. *Hegel Bulletin*, 37(1), 104-116. doi: 10.1017/hgl.2016.5
- [14] Kant, I. (2016). *Perpetual Peace: a Philosophical Essay*. London: Project Gutenberg.
- [15] Kostytskyi, M., & Kushakova-Kostytska, N. (2018). Epistemology, methodology and axiology of law. *Philosophical and methodological problems of law*, 1-2(15-16), 11-24. Retrieved from <https://philosophy.naiu.kiev.ua/index.php/philosophy/article/download/1003/1016>.
- [16] Lefkowitz, D. (2020). *Philosophy and International Law: A Critical Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press. doi: 10.1017/9781316481653.
- [17] Murphy, L. (2017). Law Beyond the State: Some Philosophical Questions. *European Journal of International Law*, 28(1), 203-232. doi: 10.1093/ejil/chx004
- [18] Odyntsova, H., & Odyntsova, Yu. (Eds.). (2021). Linguistic aphorisms and figurative expressions. Ternopil: Navc. kn. - Bohdan.
- [19] Platon. (2021). *Republic*. Kyiv: Apriori.
- [20] Raz, J. (2019). The Future of State Sovereignty. S. Wojciech, S. Michael, W. Kevin (Eds). *Legitimacy: The State and Beyond*. Oxford: Oxford Academic. doi: 10.1093/oso/9780198825265.003.0005.
- [21] Talmon, S. (2015). Determining Customary International Law: The ICJ's Methodology between Induction, Deduction and Assertion. *European Journal of International Law*, 26(2), 417-443. doi: 10.1093/ejil/chv020.
- [22] Tasioulas, J. (2013). Human Rights, Legitimacy, and International Law. *The American Journal of Jurisprudence*, 58(1), 1-25. doi: 10.1093/ajj/aut001.
- [23] Tasioulas, J. (2016). Custom, Jus Cogens, and Human Rights. *Custom's Future: International Law in a Changing World* (pp.95-116). C. Bradley (Ed.). Cambridge University Press. doi: 10.1017/CBO9781316014264.005.
- [24] Tasioulas, J. (2020). *International Law*. Oxford: Oxford University Press. doi: 10.1017/9781316104439.021.
- [25] Tooze, A., & Shapiro, I. (2018). *Charter of the North Atlantic Treaty Organization. Together with Scholarly Commentaries and Essential Historical Documents*. Yale University Press. doi: doi.org/10.2307/j.ctvvndts.

Список використаних джерел

- [1] Aoiz J., Boeri M. D. Theory and Practice in Epicurean Political Philosophy: Security, Justice and Tranquility. London : Bloomsbury Publishing, 2023. 53 p. doi: 10.5040/9781350346574.
- [2] Arajärvi N. The Core Requirements of the International Rule of Law in the Practice of States. *Hague Journal on the Rule of Law*. 2021. No. 13 (1). P. 173–193. doi: 10.1007/s40803-021-00152-8.
- [3] Aristotle. The Nicomachean Ethics. Oxford : Oxford University Press, 2020. 329 p. doi: 10.1093/actrade/9780199213610.book.1.
- [4] Custom's Future: International Law in a Changing World / C. A. Bradley (Ed.). Cambridge : Cambridge University Press, 2016. doi: 10.1017/CBO9781316014264.
- [5] Bryson S. The Occurrence of Rocky Habitable Zone Planets Around Solar-Like Stars from Kepler Data. *The Astronomical Journal*. 2020. Vol. 161. No. 1. doi: 10.3847/1538-3881/abc418.
- [6] Buyuk M. E. The Development of the Theory of Sovereignty and the Modern Law of Nations from Machiavelli to Grotius. *Istanbul Hukuk Mecmuasi*. 2022. Vol. 80. No. 1. P. 299–356. doi: 10.26650/mecmu.2022.80.1.0010.
- [7] Carmen P. E. Law Beyond the State: Dynamic Coordination, State Consent, and Binding International Law. Oxford : Oxford University Press, 2021. 202 p. doi: 10.1093/oso/9780197543894.001.0001.
- [8] Carty A. Philosophy of International Law. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2017. 304 p. doi: 10.1515/9780748675524.
- [9] Delaplaine. The Delaplaine Honoré de Balzac. His Essential Quotations, 2023. 32 p.
- [10] Ertl W. The Guarantee of Perpetual Peace (Elements in the Philosophy of Immanuel Kant). Cambridge : Cambridge University Press, 2020. 54 p. doi: 10.1017/9781108529785.
- [11] Grotius H. On the Law of War and Peace. Cambridge : Cambridge University Press, 2016. 162 p. doi: 10.1017/CBO9781139031233.
- [12] Гегель Г. Наука логіки. Енциклопедія філософський наук. Мала логіка. Київ : Ліра-К, 2023. 247 с.
- [13] Houlgate S. Right and Trust in Hegel's Philosophy of Right. *Hegel Bulletin*. 2016. No. 37 (1). P. 104–116. doi: 10.1017/hgl.2016.5
- [14] Kant I. Perpetual Peace: a Philosophical Essay. London : Project Gutenberg, 2016. 137 p.
- [15] Костицький М. В., Кушакова-Костицька Н. В. Гносеологія, методологія та аксіологія права. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2018. № 1–2 (15–16). С. 11–24. URL: <https://philosophy.naiu.kiev.ua/index.php/philosophy/article/download/1003/1016>.
- [16] Lefkowitz D. Philosophy and International Law: A Critical Introduction. Cambridge : Cambridge University Press, 2020. doi: 10.1017/9781316481653.
- [17] Murphy L. Law Beyond the State: Some Philosophical Questions. *European Journal of International Law*. 2017. No. 28 (1). P. 203–232. doi: 10.1093/ejil/chx004.
- [18] Лінгвістичні афоризми та образні вислови : посібник / упоряд. Г. Одинцова, Ю. Одинцова. Тернопіль : Нав. кн. – Богдан, 2021. 168 с.
- [19] Платон. Держава. Київ : Априорі, 2021. 460 с.
- [20] Raz J. The Future of State Sovereignty / S. Wojciech, S. Michael, W. Kevin (Eds). *Legitimacy: The State and Beyond*. Oxford : Oxford Academic, 2019. doi: 10.1093/oso/9780198825265.003.0005.
- [21] Talmon S. Determining Customary International Law: The ICJ's Methodology between Induction, Deduction and Assertion. *European Journal of International Law*. 2015. No. 26 (2). P. 417–443. doi: 10.1093/ejil/chv020.
- [22] Tasioulas J. Human Rights, Legitimacy, and International Law. *The American Journal of Jurisprudence*. 2013. No. 58 (1). P. 1–25. doi: 10.1093/ajj/aut001.
- [23] Tasioulas J. Custom, Jus Cogens, and Human Rights. *Custom's Future: International Law in a Changing World* / C. Bradley (Ed.). Cambridge University Press, 2016. P. 95–116. doi: 10.1017/CBO9781316014264.005.
- [24] Tasioulas J. International Law. Oxford : Oxford University Press, 2020. P. 389–408. doi: 10.1017/9781316104439.021.
- [25] Tooze A., Shapiro I. Charter of the North Atlantic Treaty Organization: Together with Scholarly Commentaries and Essential Historical Documents. Yale University Press, 2018. doi: doi.org/10.2307/j.ctvvnvndts.

Philosophical and Legal Foundation of International Law and Prospects for its Development

NEVIDOMSKYI Maksym

Leading Specialist of the International Cooperation Division of the Department of Communications of the Constitutional Court of Ukraine and International Cooperation of the Secretariat of the Constitutional Court of Ukraine, Master's Student of the Educational and Scientific Institute of International Relations Taras Shevchenko National University of Kyiv
Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-8799-7606>

Abstract. The relevance of the research is stipulated by the challenges faced by modern international law, turbulence and uncertainty provoked by the actions of one of subjects of international law which gravely violates the principles and norms of international law. The author touches upon the moment of origin of philosophical and legal views on international law, their development in the views and works of Socrates, Epicurus, Georg Wilhelm Friedrich Hegel, Hugo Grotius, and outlines the current trends in philosophical and legal thought that can be traced in current universal international legal instruments and the prospects for transforming the philosophical and legal foundation of international law. The author provides an answer to the question of the effectiveness of international law in the future, taking into account current tendencies. The purpose of the research is to highlight and analyze the philosophical and legal foundation of the science of international law, to identify the patterns and problems facing the modern philosophical and legal foundation, and to characterize the prospects for the development of the philosophical thought of international law. The material presented herein is of a certain scientific novelty, since the subject of philosophical and legal comprehension of modern international law is rarely studied, despite its exceptional importance. The practical significance of the research lies in the fact that the author has proposed a new vision of the main role of international law in the context of human development.

Keywords: international law; philosophy; international security; human rights; values; justice.